

ETHIEK bij fondsenwerving

Giften en nalatenschappen van kwetsbare donoren

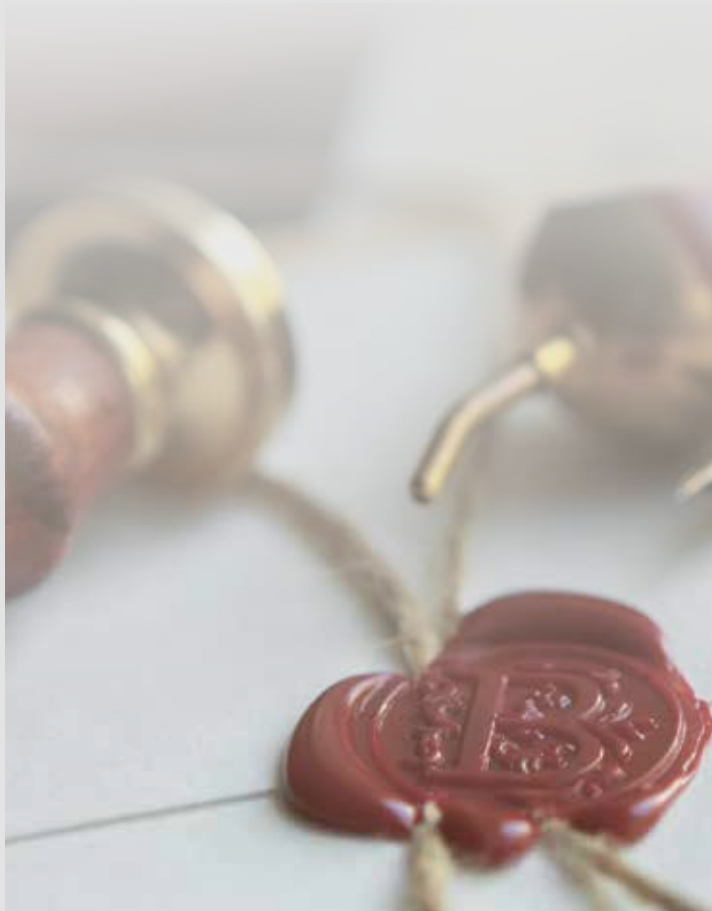
Als een grote gift problemen geeft

Door Renée Steenbergen

Stel: je organisatie krijgt ineens een heel grote gift, of een enorme nalatenschap. Geweldig! is je eerste reactie. Maar soms blijkt dat die donatie problematisch is. De gever of erflater kan lijden aan dementie of anderszins kwetsbaar in zijn besluitvaardigheid en dus misschien beïnvloed. Hoe ga je daar als fondsenwerver mee om? Welke deskundigen kun je inschakelen en wat te doen met overleden familieleden?

De rechter wees de claim van de familie af

Het is een recent en berucht voorbeeld uit de Nederlandse goededoelensector dat reputatieschade veroorzaakt: de 25 miljoen euro die Arend Broekhuis naliet aan twee goede doelen. Het probleem was namelijk dat Broekhuis, overleden in 2013, dementerend was en een jaar voor zijn dood zijn testament liet veranderen. Na zijn overlijden bleek pas dat hij 12,5 miljoen naliet het Leger des Heils en eenzelfde bedrag aan De Zonnebloem. Zijn vrouw en stiefdochters kregen vrijwel niets, zo bleek hen pas na zijn dood.

We worden met z'n allen steeds ouder en een van de gevolgen daarvan is dat er meer ouderdomskwalen voorkomen die ouderen kwetsbaar kunnen maken qua zelfstandigheid en besluitvaardigheid. Als zij giften doen aan goede doelen of een flinke nalatenschap, krijgen ook fondsenwerfers te maken met deze problematiek.

Het Leger des Heils en De Zonnebloem hadden al vaker flinke giften van Broekhuis ontvangen, maar de familie vertrouwde het niet en kreeg de indruk dat zij druk uitoefenden op de kwetsbare man. Ook de notaris die het nieuwe testament moest maken, twijfelde aan Arends wilsbekwaamheid en stuurde hem - conform protocol - door naar een psychiater. Die was van mening dat Broekhuis 'de emotionele gevolgen van zijn besluit kon overzien'.

De weduwe en haar dochters betwijfelen dit, spanden een rechtszaak aan en schakelden experts in. Het Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg oordeelde dat deze psychiater onvoldoende heeft onderzocht hoe het met Broekhuis ging en gaf de man een officiële

waarschuwing. En neuroloog professor Scheltens, directeur van het Alzheimercentrum van de VUmc, concludeerde op grond van het medisch dossier dat Broekhuis 'niet wilsbekwaam was om ten volle de gevolgen van zijn handeling te overzien'.

De rechter wees vorig jaar echter de claim van de familie af om het testament nietig te verklaren. Inmiddels loopt er een hoger beroep tegen deze uitspraak, omdat de betreffende goede doelen niet wilden schikken met de familie. Het Leger des Heils verklaarde in het Algemeen Dagblad van januari 2015 niets te kunnen doen: 'We begrijpen dat er teleurstelling en emotie is. Het is niet aan ons om de laatste wil van meneer aan te passen. Wilsbekwaam of niet wilsbekwaam is niet aan ons om te oordelen.'

Wils(on)bekwaam

Wie daar wel advies over kunnen geven, zijn de medewerkers van het Centrum voor Wilsbekwaamheidsvragen van het VU Medisch Centrum in Amsterdam. Ook zij worden soms opgeroepen als deskundigen bij rechtszaken.

'Achteraf aantonen dat iemand wilsbekwaam was, dus na zijn of haar dood, is buitengewoon moeilijk', stelt Saskia Teunisse, klinisch psycholoog en klinisch neuropsycholoog bij dit centrum. 'Het feit dat Alzheimer is vastgesteld, is niet voldoende voor een verklaring van wilsbekwaamheid.' De ziekte kent namelijk veel gradaties en

Saskia Teunisse (foto: danto.nl).

ETHIEK bij fondsenwerving

Fré Meijer (foto Niek Kwak).

verschijningsvormen; mensen kunnen in bepaalde situaties heel goed overzien wat ze doen en in andere situaties niet. Volgens Alzheimer Nederland waren in 2017 in Nederland 270.000 mensen met dementie waarvan het gros thuiswonend.

Fré Meijer, fondsenwerver bij De Regenboog Groep voor dak- en thuislozen in Amsterdam, is in haar werk alert op mogelijk onbedoelde giften van ouderen. Haar oplettendheid is een gevolg van de ervaringen met haar 91-jarige moeder, die aan ouderdomsdementie lijdt. 'Mijn moeder is een krasse, assertieve vrouw die de ene dag heel voortvarend overkomt en de dag erna onsamenhangend zit te praten. Het is daarom lastig een goed beeld te krijgen van haar precieze toestand, zeker voor buitenstaanders.'

Het VUmc-centrum waarschuwt dat ook het vaststellen van wilsonbekwaamheid geen panacee is: 'Versimpeling en stigmatisering liggen op de loer. Het gaat erom dat kwetsbare mensen zo lang mogelijk zelfstandig beslissingen kunnen nemen. Met optimale ondersteuning en zonder druk - bewust of onbewust - van mensen om hen heen, zoals zorgverleners en kinderen. Dat zijn ook doorgaans de groepen die ons vragen om advies.'

Schandaal in Engeland

De kwestie Broekhuis roept vragen op over de ethiek van goede doelen bij het binnenhalen van giften en nalatenschappen. In Engeland speelde twee jaar geleden de mediareel rond de dood van een vrijgevege oude vrouw die waarschijnlijk uit het leven stapte omdat ze de druk van goede doelen niet aankon en in financiële problemen was geraakt.

Fré Meijer herkent dit probleem: 'Mijn moeder heeft altijd gedoneerd aan goede doelen en die weten haar nog steeds te vinden. Inmiddels ben ik behoorlijk boos op al die goede doelen die haar blijven bellen en acceptgiro's sturen. Iedere week als ik langskom scan ik haar correspondentie en vind altijd wel een of twee bedel-

'Ik heb geloof ik een nul te veel ingevuld'

brieven; kennelijk geven goede doelen haar adres aan elkaar door.' Ook hier speelt dat haar moeder moeilijk 'nee' kan zeggen: 'Ze vindt het verschrikkelijk wat er allemaal aan leed is in de wereld, en nu ze kwetsbaarder is geworden trekt ze zich de ellende nog meer aan.'

Kwetsbare mensen - dat kunnen ook jongere mensen zijn die een hersenbloeding kregen, verstandelijk gehandicapt of Parkinsonpatiënten - zijn soms makkelijker te manipuleren. Ook maken ze eerder vergissingen bij overboekingen, bijvoorbeeld door een komma verkeerd te zetten in het donatiebedrag waardoor dit hoger uitvalt dan bedoeld.

Fré Meijer maakte dit mee bij haar moeder, die alleen AOW heeft. 'Ze belde mij op vertelde dat ze 700 euro had gedoneerd. Ze was in paniek: 'Ik heb me vergist, ik heb geloof ik een nul te veel ingevuld'. Omdat ze alles via acceptgiro's betaalt, kan ik de storting niet online storneren voor haar. Dan moet ik bellen naar die organisaties of ze het alsjeblieft willen terugstorten.'

Niet voor niets heeft het Britse Institute of Fundraising in zijn gedragscode opgenomen dat fondsenwervende organisaties er goed aan doen begunstigers te vragen hun motieven vast te leggen als zij het goede doel bevoordelen boven de familie. Vaak is dat echter niet mogelijk, omdat het begunstigde doel pas na de dood van de erflater wordt ingelicht over zijn of haar gift.

ETHIEK bij fondsenwerving

Henk Geertsema
(foto: GERION/VUmc).

Henk Geertsema, gezondheidspsycholoog bij het VUmc centrum wijst op de rol van de donateurs zelf: 'Erflaters hebben hier zelf als eerste een verantwoordelijkheid: praat over je testament met je dierbaren, zodat je hen niet in het ongewisse laat en later niet in de problemen brengt, ook in emotioneel opzicht.'

Belasting ontwijken

Bij nalatenschappen kunnen ook verborgen motieven en emoties een rol spelen. Bijvoorbeeld de eigen, biologische kinderen (extra) geld geven en de stiefkinderen minder of hen zelfs onterven. Dit laatste speelde wellicht een rol in de zaak Broekhuis. Daarnaast had Arend Broekhuis als voormalig ondernemer een

'Als er weinig geld is, doen erfgenamen al die moeite niet'

obsessieve weerzin tegen belasting betalen. Door de stiefkinderen en kleinkinderen niet meer dan het vrijstellingsbedrag te laten erven en het overige vermogen aan goede doelen te schenken -die vrijgesteld zijn van belastingplicht - wist hij te bereiken dat de fiscus geen euro ontving van zijn miljoenererfenis.

Gezondheidspsycholoog Geertsema wijst op de toegenomen welvaart die vaak de oorzaak is van problemen rond geven en nalaten door kwetsbare groepen: 'Als er groot geld te verdelen is, dan is een goede onderbouwing van wijzigingen in het testament belangrijk om problemen later te voorkomen. Als er weinig geld is, doen erfgenamen al die moeite niet. Je ziet daardoor vaak dat bij strubbelingen tussen familieleden, geld doorgaans een belangrijke rol speelt.'

Bij de overboekingen van Meijers moeder speelt een heel praktische verklaring: 'Een acceptgiro beschouwt zij als een betalingsverplichting. Het gas en licht betaalt zij ook nog steeds op die manier.' Zij zoekt naar manieren om haar moeder te beschermen tegen de aanhoudende stroom verzoeken om geld. 'Daarom vraag ik die goede doelen om op te houden met haar te benaderen, maar de bedelbrieven met acceptgiro blijven maar komen.' Onlangs is zij daarom overgegaan tot een krasser middel: 'Ik zag me genoodzaakt te dreigen met de nieuwe Europese regelgeving over privacy, de AVG. Daar schrikken medewerkers van, dus dat heeft wel effect.'

WEBINAR

Wil je doorpraten over dit onderwerp of vragen stellen? Op 1 november organiseren The Fundraiser en NLFL een webinar over kwetsbare donoren. Meer informatie en aanmelden via www.nfl.nl/webinars

Wat fondsenwervers kunnen doen

Notarissen zijn officieel de poortwachters en hebben een protocol opgesteld dat behulpzaam kan zijn bij het signaleren van kwetsbaarheid van gevers en erflaters. Het bevat een reeks praktische tips die ook nuttig kan zijn voor fondsenwervers, zoals: stel gerichte vragen waarop heldere antwoorden dienen te komen, voer het gesprek zonder aanwezigheid van partner of familie om eventuele beïnvloeding door derden te beperken. Een checklist met mogelijke indicatoren dat men met een kwetsbare persoon te maken heeft, is te vinden in het kadertje hiernaast.

Geertsema van het VUmc-centrum wijst erop dat notarissen een commercieel belang hebben bij het opstellen van een testament. Dat stelt eisen aan hun integriteit. En dat betekent dat ook fondsenwervers alert moeten zijn op mogelijke beïnvloeding of onbekwaamheid.

Fré Meijer van De Regenboog Groep: 'Als ik een grotere gift binnenkrijg van iemand die ik niet ken of die gewoonlijk een veel lager bedrag doneert, ga ik bellen. Dan vraag ik: is het de bedoeling? Is het 'ja', dan kan ik de gever meteen bedanken. Bij 'nee' draai ik de storting direct terug. Dat komt weleens voor ja, zij het niet vaak.'

De helft van de Nederlanders heeft overigens (nog) geen testament. Geertsema van VUmc vindt dat op zich geen probleem: 'Geen testament kan ook een keus zijn. Dan treedt het erfrecht in werking, dat is in Nederland een goede wet. Ook onterfde kinderen krijgen toch de helft van het wettelijk kinsdeel toegewezen.'

Het advies van het Centrum voor Wilsbekwaamheidsvragen is aan

Checklist bij beoordeling wilsbekwaamheid door notarissen

- Als het vermogen onder bewind gesteld is of de administratie niet in eigen beheer is.
- Als de cliënt op hoge leeftijd is of verblijft in een zorginstelling.
- Als het initiatief voor het verzoek tot dienstverlening van een ander dan de cliënt komt.
- Voor testamenten: Indien een testateur vaker achtereen een verzoek doet tot het aanpassen van een eerder testament en de inhoud van een nieuw testament ingrijpender afwijkt van een eerder testament.
- Medische indicaties.

alle partijen die hen benaderen, dus ook aan fondsenwervers: 'Wees alert bij kwetsbare mensen, ze kunnen minder vaardig zijn in het nemen van sommige beslissingen en zijn makkelijk onder druk te zetten, ook al is dat misschien niet je bedoeling. Misbruik ligt op de loer.'

Meijer van De Regenboog Groep: 'Wij hebben de policy om nooit mee te gaan naar de notaris als een donateur een schenkingsakte of testament laat opstellen. We willen iedere schijn van belangenverstrengeling vermijden. We willen alleen een gift krijgen als die ook echt als gift is bedoeld.' ◀

Website Centrum voor Wilsbekwaamheidsvragen:
www.wilsbekwaamheid.nl

the fundraiser

tot 2019 gratis

Als fondsenwerver ben je voortdurend op zoek naar kennis en informatie, zodat je het doel van je organisatie nog beter kunt realiseren. The Fundraiser helpt je daarbij. In het gedrukte full colour The Fundraiser Magazine vind je elk kwartaal verdieping en toepasbare kennis. Met onze website en The Fundraiser Weekly (elke dinsdag om 12.00 uur) zit je bovenop de actualiteit.

The Fundraiser:

- vier full colour edities van The Fundraiser Magazine
- veertig edities The Fundraiser Weekly
- onbeperkte toegang tot alle online artikelen op www.thefundraiser.nl

Dit jaar nog gratis!

Meld je nu aan als abonnee op The Fundraiser vanaf 1 januari 2019 voor slechts € 7,- per maand (*), dan krijg je de rest van dit jaar The Fundraiser gratis.

Concreet betekent dit:

- gratis de laatste 2 uitgaves van het full colour The Fundraiser Magazine
- gratis wekelijks The Fundraiser Weekly in je mailbox
- gratis onbeperkt toegang tot de website

(*). Ben je lid van Nederland Filantropieland, dan krijg je nog een extra korting van 30%.
Je bijdrage in de kosten is dan € 5,- per maand.

Ga naar thefundraiser.nl/abo en meld je aan!

Om dit jaar nog gratis lid te zijn, vul de speciale code ETH02 in

The Fundraiser is een uitgave van Stichting Lenthe, het mediahuis van de filantropie

LENTHE